

FINSK KONFIRMAND- UNDERVISNING I SVERIGE

Rabbe Sandell verkade som finsk präst i Malmö åren 1972-78 och är nu kyrkoherde utanför Lund. Publicerade år 1977 en studierapport för Svenska Kyrkans Diakoninämnd: "Finsk invandrar diakoni i Malmö" och framlägger i september en uppsats i Teologiska Fakulteten i Lund med titeln: "Finsk konfirmandundervisning i Sverige" inom ämnet religionspedagogik.

Det finska församlingsarbetet i Sverige är en del av den sverigefinska samlingsrörelsen. Riksförbundet för Finskt Församlingsarbete har i år verkat 15 år för att fylla ett behov vid sidan om Riksförbundet för Finska Föreningar och andra finska organisationer i Sverige. Brist på präster som kan finska inom Svenska Kyrkan och andra svårigheter, har gjort att alla behov av finskt kyrkligt arbete bland sverigefinlänarna inte har kunnat tillgodoseas på ett sätt som hade varit önskvärt. I mitten på 1970-talet var situationen något bättre i Lunds stift än i många andra delar av landet eftersom många finska präster sökt sig till detta stift där ca 12 000 finnar bor. En kortare tid verkade inte mindre än fem finska präster på heltid bland dessa

finska invandrare på ett område som motsvarar Malmöhus, Kristianstads och Blekinge län.

Den finska konfirmandundervisningen i Sverige kan belysas utifrån situationen i Lunds stift. De första finskspråkiga konfirmandklasserna samlades år 1970 i Malmö och i Trelleborg och därpåföljande år i Olofström. Konfirmandundervisningen som kvällsundervisning har ända tills nu fortsatt nästan varje år i Malmö och i Olofström där antalet finska invandrare varit störst i stiftet (ca. 2 500 och 2 000). Under ett par år fanns också mindre finskspråkiga klasser i Landskrona och Helsingborg. År 1974 kunde det första finska konfirmandlägret i stiftets regi ordnas

och från år 1978 har sådant läger ordnats varje år vid Ivö-sjön nära gränsen till Blekinge.

Många finska ungdomar som i Malmö söker sig till kyrkans konfirmandundervisning, väljer att gå läsa på svenska i närmaste kyrka. Staden är ju till omfånget stor och den finska klassen kan inte arbeta mer än på en plats i den stadsdel där de flesta finnar bor. Finska ungdomar i andra stadsdelar har relativt långt att åka buss igenom staden. Det är alltså inte förvånande då en noggrannare undersökning i Malmö visat, att över hälften av de finska ungdomar som konfirmerats, gått och läst i svenskspråkiga klasser. Det som är mest alarmerande i situationen är att många finska ungdomar lämnar konfirmandundervisningen helt och hållet. Undersökningen i mitten på 70-talet i Malmö visade att under 60 % av finska medborgare i konfirmandåldern (ca 13-17 år) gick och läste. Denna siffra kan man inte direkt jämföra med andra konfirmandprocenter i Malmö eller med sådana som är uträknade för orter i Finland. Konfirmandprocenter är annars alltid uträknade med en församling som bas och inte för någon speciell kategori inflyttade ungdomar som i detta fall.

Eftersom ca 85-90 % av ungdomarna i läsåldern går i skriftskola i Finland (då är enskild undervisning för äldre m.m. frånräknat) anser jag situationen bland de finska invandrarungdomarna alarmerande. Det finns tre skäl till att se allvarigt på konfirmandundervisningens ställning bland de finska invandrarungdomarna. Det första är att ungdomarna inte känner sig säkra på om dessa kan klara av en finskspråkig undervisning trots att sådan erbjuds. Ungdomar som inte deltagit i den finska hemspråksundervisningen, har ju aldrig prövat på en finskspråkig undervisningsform och vet helt enkelt inte hur de skall ställa sig till en sådan. Kontakter med enskilda familjer i Malmö har visat att föräldrar till finska ungdomar nog vill att ungdomarna skall gå läsa, men ungdomarna själva valde gärna att gå läsa på svenska. Ungdomarna kände sig mera säkra i den egna

kamratkretsen, som ofta bestod av svenska klasskamrater. Det andra skälet är att den finska konfirmandundervisningen ännu inte funnit en pedagogisk form där finska ungdomar med språksproblem kan finna denna undervisning meningsfull. Erfarenheten från Malmö i början av 1970-talet var att en del ungdomar hoppade av. Som konfirmandlärare, förmådde jag inte forma undervisningen på ett meningsfullt sätt. Det tredje skälet är att det finska församlingsarbetet överhuvudtäm inte kämpar med många svåra grundläggande problem för att kunna fånga upp den finska befolkningen i ett levande församlingsarbete.

Svenska Kyrkans lagstiftning tillåter inte församlingar på språklig grund, vilket är ett viktigt inslag i den finska kyrkliga lagstiftningen. Om man exempelvis jämför Malmö med Tammerfors i Finland, bor inom Malmö kommuns gränser ungefär lika många finnar som det bor finlandssvenskar i Tammerforsstad jämte grannkommuner. Den svenska församlingens medlemsantal i Tammerfors är ca 1000 och har egen präst, egen kantor och ungdomsledare. Församlingen ger också service åt den svenska befolkningen runt staden, varför man för något år sedan ville ändra den finska kyrkliga lagstiftningen så att finlandssvenskar utanför stadens gränser administrativt kunde tillhöra den svenska församlingen. I Malmö tillhör finnarna de svenska lokal församlingarna i Malmö och den finska prästen är enda församlingararbetare underställd kontraktsprosten som extra adjunkt. Endast Stockholm har en särskild finsk församling i Sverige. Någon finsk kantor finns givetvis inte i Malmö, utan orgeln på finska gudstjänster handeras av någon svensk kantor, som är intresserad eller som åtar sig uppdraget mot extra betalning. En sådan kantor kan ju inte medverka i den finska konfirmandundervisningen, utan det kyrkomusikaliska inslaget - psalmer och mässmelodier - får prästen själv lära ut. Upprepade framställningar på 1970-talet om att få en finsk ungdomsledare eller diakonissa har konsekvent avslagits av den kyrkliga samfälligheten i Malmö med motiveringen att befolkningsunderlaget är för litet. Den är självklart att den finska

prästen har haft små möjligheter att utveckla den finska konfirmandundervisningen på ett sätt som hade varit önskvärt, om samtidigt det finska församlingsarbetet i övrigt kämpat med stora svårigheter.

Under senare år har finska barns "halvspråkighet" stått i förgrunden i invandrardebatten. Inom kyrkan har man inte hängt med i allt det som hänt inom invandrardebatten, även om debatten har sina konsekvenser för exempelvis den finskspråkiga konfirmandundervisningen. Ändå har halvspråkighetsfrågan mest kommit att röra sig om de yngre barnen. Ungdomar i konfirmandåldern har anses vara över den ålder då "halvspråkigheten" är ett problem. Enligt Skolöverstyrelsens direktiv för invandrarna på högstadiet utgår man utan vidare ifrån att dessa ungdomar skall vara med i den svenska undervisningen. Endast i undantagsfall skall man behöva hemspråksundervisning, enskilt eller i grupp på högstadienivå. Finska hemspråksklasser i högstadiet finns tillsvidare endast på ett fåtal orter, medan finska klasser är mer allmänt förekommande i låg- och mellanstadiet runtom i landet. Ungdomar i högstadiet skall enligt Skolöverstyrelsens rekommendationer istället hjälpas till en god kunskapsnivå m.m. inför inträdet på den svenska arbetsmarknaden. Arbetslösheten bland invandringdomar är nämligen mycket stor i jämförelse med förhållandet bland svenska ungdomar och större i Malmö än på de flesta orter i Sverige.

Vad som inte har uppmärksamats i tillräckligt hög grad är den försenade personlighetsutveckling som finska invandringdomar drabbas av i tonåren som resultat av bl.a. halvspråkigheten. En undersökning i Malmö år 1977 visade att ovanligt många finska ungdomar i tonårsåldern är barnavårdsfall inom socialförvaltningen. Före, under och efter konfirmandundervisningen kom flera ungdomar i Malmö att bli föremål för samhällsinsingripanden, där socialförvaltningen fick gå in och hjälpa ungdomar till ett nytt hem. Ur undervisningen synpunkt har många finska ungdomar i sin personlighetsutveckling,

och därmed i sitt språk, inte nått en abstraktionsnivå som stämmer överens med svenska ungdomar i samma ålder. Inom den finska konfirmandundervisningen måste man använda sig av symboler och begrepp med viss abstraktionsnivå. Det hör till undervisningens karaktär. Många ungdomar har inte varit mogna för detta. Detta är en form av "halvspråkighet", men i en annan form än den "halvspråkighet" som gäller för yngre barn.

Riksförbundet för Finsk Församlingsarbete tillsatte redan år 1974 en särskild konfirmandkommitté, men kommittén ombildades år 1977 varefter medlemmarna har satsat på ett utvecklingsarbete med ett konfirmandmaterial som direkt tar sikte på den finska konfirmandundervisningen i Sverige. Två av kommitténs nuvarande medlemmar har verkat i Lunds stift, stiftsadjunkt Aulikki Tiirämäki och kontraktsadjunkt Kaarina Lamentausta. De finska konfirmandlägren i Lunds stift har alltså varit en av flera platser där det nyproducerade konfirmandmaterialet kunnat prövas i undervisningen. Andra medlemmar i kommittén är riksförbundets organisationssekreterare Seppo Aaltonen och ungdomssekreterare Juha Turunen. Dessa har prövat och utvecklat materialet inom konfirmandundervisningen på orter i mellan-Sverige. Redan tidigt fann man nämligen bland de finska prästerna att konfirmandläroböcker producerade för konfirmandundervisningen i Finland, inte med någon större framgång kunde användas i den finskspråkiga undervisningen i Sverige. En del präster, såsom jag själv, använde under de första åren svensk-språkiga läroböcker där ungdomarna fick skriva in vissa viktigare lärosatser på finska.

Finska konfirmandklasser i Sverige kan ibland vara små, denna gång endast två flickor vid konfirmationen i Västra Skrävlinge församlingshems kyrka i Malmö år 1977. Präst: Rabbe Sandell (Bild: Martti Matinlassi)

Det konfirmandmaterial som nu produceras är i huvudsak på finska, men huvudvikten i själva undervisningen är förlagd på den verbala kommunikationen. Finska ungdomar kan inte alltid läsa och skriva finska så bra. Förmågan att förstå och att tala finska är betydligt bättre. I undervisningen använder man sig ofta av den nyare finska översättningen av Nya Testamentet Uusi Testamentti Nykysuomeksi. Då Sverige nu fått en splitterny svensk översättning av Nya Testamentet har den finskspråkiga konfirmandundervisningen tillgång till bibelöversättningar med modernt språk såväl på finska som på svenska. Den finska gudstjänster språk är emellertid ännu fylld med ord som överensstämmer med det språk som finns i kyrkobibeln från 1940-talet. På konfirmandlägren vid Ivö-sjön har man därför satsat på enklare gudstjänster som inledning till dagsprogrammet för att de finska ungdomarna skall få hjälp med att förstå gudstjänstens innehåll.

Den finska konfirmandundervisning som nu pedagogiskt utvecklas i Sverige tar fasta på undervisningssituationen. En av undervisningens centrala målsättningar kan uttryckas i satsen: "Bättre är att en bild eller en sats fastnar ordentligt i ungdomarnas minne än att tiotals satser finns skrivna på ett papper och orden säger ingenting till dessa ungdomar" Läsprästerna måste utveckla ett mycket enkelt finskt språk med väl valda bilder och exempel för att lära ut kristendomens grundläggande sanningar i den finska konfirmandundervisningen. I undervisningssituationen är det inte nödvändigt att ungdomarna kan skriva finska eller att kunna läsa finska innantill. Däremot måste ungdomarna kunna förstå och tala finska för att få komma med i den finska klassen. Finlandssvenska ungdomar, som ej kunnat finska, har givetvis inte fått tillträde.

Ett särskilt problem i undervisningen är de ungdomar, som i tonårsåldern är halvspråkiga i den meningen att de knappt ens kan förstå och tala någotdera av de två språken hjälpligt. Särundervisning har få varit enda möjligheten inom ramen för konfirmandsklas-

sens arbete. Två eller högst tre konfirmander i taget får prästen undervisa enskilt och ta både finska och svenska språket till hjälp. Självfallet måste prästen i denna undervisningssituation minska kunskapskraven och ge konfirmanden en upplevelse av tron som något positivt. Likväl måste prästen försöka sig om att konfirmanden fattat något av det mest väsentliga i den kristna trosläran så att denne vet varför man ställer till med konfirmation. För denna särundervisning utvecklade jag i Malmö tvåspråkiga arbetsblad med löpande svensk-finsk text sida vid sida. Texten måste vara storstilad och möjligast knapp för att underlätta läsning och inläring i denna speciella undervisningsform.

En öppen fråga är om försvenskningssprocessen bland finska invandrare i Sverige är olika stark på olika orter i Sverige. Malmö är en storstad där den finska befolkningen bor spridd i hela staden och har haft svårigheter att organisera sig till gemensamma aktiviteter. Den finska befolkningsgruppen i Malmö kommer också lätt i skuggan för andra invandrargrupper, där framförallt jugoslaverna numerärt sett är fler. Det har i varje händelse varit påfallande hur i den finska konfirmandklassen många ungdomar behövt särundervisning p.g.a. språkproblem. Jag räknar att, som en tumregel, var fjärde konfirmand varit "halvspråkig" i den finska klassen i Malmö. Det är möjligt att andelen finska ungdomar med uppenbara språkproblem inte är lika stor på andra orter i Sverige där den finska befolkningsgruppen är mer samlad, där den finska hemspråksundervisningen är mer utbyggd och där nyinvandringen under 70-talet varit större än i Malmö. Svårigheten att bedöma finska ungdomars språkförmåga kommer sig av bristande faktaunderlag. Samhällsinstitutioner, såsom skolväsendet i Sverige, är främst intresserad av invandrares svenska språkförmåga. Därför finns det idag många utredningar som noggrant belyser barns och ungdomars förmåga att tala, förstå, läsa och skriva svenska medan motsvarande förmåga i det s.k. hemspråket, såsom exempelvis finska, inte undersöks alls. Svensk-finska utbildningsrådets undersökning från år 1968

ger ett utmärkt faktaunderlag, men denna är för gammal och borde absolut göras om. Till denna del är den svenska invandrarforskningen snedvriden. Den återspeglar det svenska samhällets svensk-nationella kultursyn där invandrares språkförmåga i det egna modersmålet, det s.k. hemspråket, inte ges någon större värdering. Trots riksdagsbeslutet om "Jämlikhet, valfrihet och samverkan" som riktmärken för den svenska invandringspolitiken, råder ingalunda jämlikhet mellan svenska och finska språket, inte ens inom invandrarforskningen.

Svenska Kyrkan är en kulturkonservativ institution och detta är naturligt med tanke på att kyrkans uppgift är att bevara det historiska sambandet mellan människors religiösa identitet i gången tid och i dagens värld. All religion är i denna mening mer eller mindre kulturkonservativ. Svenska kyrkan har i den egna nationens historia spelat en central roll, som den idag har mist. Inte desto mindre finns inom kyrkan en kultursyn mycket väl bevarad i enlighet med den gamla konstellationen: ett folk, ett språk - en religion. Riksdagsbeslutet från år 1975 bryter formellt sönder denna gamla svensk-nationella kultursyn och Svenska Kyrkan har ingen anledning att bevara denna tradition i sin relation till invandrarna i det svenska samhället. Det finska församlingsarbetet ses gärna i kyrkliga kretsar som ett nödvändigt ont innan t.ex. finner eller andra invandrare av luthersk protestantisk tro, assimileras och deltar i den svenska församlingsverksamheten. Enligt en svensk-nationell kultursyn skulle således det finska församlingsarbetets målsättning på sikt vara att göra sig självt överflödigt. I

själva verket är det finska församlingsarbetet ett uttryck för en ny kultursyn där Svenska Kyrkan verkar på olika språk. Verksamheten på svenska eller finska äger samma värde och samma rätt att existera.

Det finskspråkiga konfirmandarbetet inom Svenska Kyrkan är ett mycket viktigt sätt att etablera ett finskspråkigt församlingsarbete på sikt inom kyrkan. Här går det kyrkliga arbetet hand i hand med andra strävanden att etablera en finskspråkig minoritetskultur i Sverige i enlighet med det formella riksdagsbeslutet från år 1975. Jag uttalar gärna önskemålet om ett utvecklat samarbete mellan finska hemspråklärare och finska präster, mellan finska föreningar och finska församlingsskretsar. För finska ungdomar i högsta- och i medelåldern erbjuder inte skolan på många orter en finskspråkig undervisning, vilket kyrkan gör i form av konfirmandundervisning. I en situation då en minoritetskultur utsätts för hårt tryck måste man kunna samarbeta.

Den finska konfirmandundervisningen i Sverige startade på många håll i Sverige i slutet på 60-talet och början av 70-talet, före eller samtidigt med att den finska hemspråksundervisningen i skolorna organiserades. Samarbetet mellan finska hemspråklärare och finska präster har på många håll fungerat om än i informella former. I början av 80-talet märktes på de finska konfirmandlägren en ny tendens då många ungdomar på lägret bodde i Olofström. Den finska hemspråksundervisningen, som i många år funnits i Olofstöm, gjorde att dessa ungdomar relativt sett hade bättre språkförmåga i finska än under tidigare år.